

VAIKŲ, VARTOJANČIŲ NARKOTINES IR PSICHOTROPINES MEDŽIAGAS VARTOJIMO NUSTATYMO ORGANIZAVIMAS

*Atmintinė ugdymo įstaigų darbuotojams ir jose dirbantiems
visuomenės sveikatos specialistams*

Vilnius, 2011

Atpažinti paauglį, kuris vartoja priklausomybę sukeliančias medžiagas, yra gana sudėtinga. Svarbu žinoti apie narkotikus – kokie yra narkotikai, kaip gali būti vartojami, kokie pasireiškia išoriniai psichoaktyvių medžiagų vartojimo požymiai bei elgesio pasikeitimai

- Vaikų, vartojančių narkotines, psichotropines, kitas psichiką veikiančias medžiagas, nustatymo organizavimas mokyklose, vaikų globos (rūpybos) įstaigose, viešosiose vietose ir asmens sveikatos priežiūros įstaigose reglamentuojamas LRV 2002 m. balandžio 2 d. nutarimu Nr. 437 „Dėl ankstyvo vaikų (moksleivių) psichiką veikiančių medžiagų vartojimo nustatymo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 35-1305; 2007, Nr. 107-4379);
- vaikų, vartojančių narkotines, psichotropines, kitas psichiką veikiančias medžiagas, nustatymo tikslas – siekti kuo anksčiau nustatyti ir motyvuoti vaikus atsisakyti žalingų įpročių, laiku suteikti kompleksinę psichologinę, medicininę ar kitą pagalbą vaikui ir šeimai, išvengti neigiamų medicininių, ekonominių, socialinių ir teisinių padarinių, susijusių su narkotinių, psichotropinių, kitų psichiką veikiančių medžiagų neteisėtu vartojimu. (Žin., 2007, Nr. 107-4379);
- informacija apie vaikus, vartojančius narkotines, psichotropines, kitas psichiką veikiančias medžiagas, arba vaikus, turinčius priklausomybę nuo šių medžiagų, turi būti disponuojama tiek, kiek reikalinga vaiko teisei būti sveikam užtikrinti, tačiau nepažeidžiant vaiko teisės į privatų gyvenimą, asmens neliečiamybę. Minėta informacija gali būti teikiama tik LR teisės aktų nustatyta tvarka.

☞ Ne visi jaunuoliai, vartojantys narkotines medžiagas, yra priklausomi nuo narkotikų.

PAGAL PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO DAŽNUMĄ SKIRIAMOS 5 GRUPĖS:

(Subata, E., Povilaitienė V., Pincevičiūtė, E., Narkotikų vartojimas: ankstyvas nustatymas ir pagalba, 2003)

- Rizikos grupė.
Tai jaunuoliai, kurie dėl tam tikrų priežasčių turi tik padidėjusią tikimybę vartoti narkotikus;
- Eksperimentuojančių su psichoaktyviomis medžiagomis grupė.
Tai jaunuoliai, kurie pavartoja narkotikus vieną ar kelis kartus, po to jų atsisako;
- Nereguliarūs vartotojai.

Šie asmenys vartoja narkotikus nepastoviai, tarp nelegalių narkotikų vartojimo epizodų yra ilgesnės arba trumpesnės pertraukos, vartojimas yra apspręstas situacijos. Jiems dar nėra išsivysčiusi psichinė ir fizinė priklausomybė;

- Reguliarūs vartotojai.

Šie asmenys vartoja psichoaktyviašias medžiagas dažnai (pvz., kiekvieną savaitę). Pradeda išryškėti pirmieji psichinės ir fizinės priklausomybės požymiai;

- Priklausomi nuo narkotikų asmenys.

Tokie asmenys nuolat vartoja narkotikus. Susiformavusi psichinė ir fizinė priklausomybė, o negavus eilinės narkotikų dozės, atsiranda ryškūs abstinencijos sindromo reiškiniai.

POŽYMIAI, LEIDŽIANTYS ĮTARTI, KAD VAIKAS VARTOJA PSICHOAKTYVIAŠIAS MEDŽIAGAS

(Juczynski, Z. Narkomanija, 2009)

IŠORINIAI POKYČIAI:

- Mažėjanti kūno masė;
- dažnas peršalimas, gripas, skrandžio skausmai, nuovargis;
- galvos skausmai;
- ilgas kosulys (rūkant kanapes);
- krūtinės skausmai (stimuliantų poveikis);
- besaikis apetitas (vartojant amfetaminą, kanapes, kokainą, migdomuosius vaistus);
- padrika, neaiški kalbėsena, kikenimas (vartojant LSD, kanapes);
- sutrikęs mąstymas (silpniau įsimenama);
- pasruvusios krauju akys (lakiųjų medžiagų, kanapių poveikis);
- „stiklinės“ akys (vartojant LSD);
- išsiplėtę akių vyzdžiai (vartojant kokainą, amfetaminą);
- snaudulys, mieguistumas (vartojant kanapes);
- nevalingai judantys akių obuoliai (vartojant LSD);
- prasidedanti alergija, sloga (vartojant lakiąsias medžiagas, kokainą);
- kraujavimas iš nosies, nosies uždegimas (vartojant kokainą);
- sausumas burnoje (vartojant kanapes, migdomuosius, amfetaminą);
- nevaldomi judesiai, spazmai, nenustygimas vietoje (vartojant lakiąsias medžiagas, LSD);
- sulėtėjusi eiseną;
- sutrikusi pusiausvyrą (vartojant lakiąsias medžiagas).

VAIKŲ, VARTOJANČIŲ NARKOTINES, PSICHOTROPINES, KITAS PSICHIKĄ VEIKIANČIAS MEDŽIAGAS, NUSTATYMO ORGANIZAVIMAS MOKYKLOSE (Žin., 2007., Nr. 107-4379):

1. Mokyklos pedagoginiai darbuotojai, įtarę, kad jų mokyklą lankantis vaikas mokyklos teritorijoje vartoja narkotines, psichotropines, kitas psichiką veikiančias medžiagas, yra apsvaigęs nuo šių medžiagų, nedelsdami informuoja apie tai mokyklos vadovą ar jo įgaliotus asmenis, taip pat visuomenės sveikatos priežiūros specialistą, vykdančią sveikatos priežiūrą mokykloje;
2. Mokyklos vadovas ar jo įgalioti asmenys nedelsdami informuoja vaiko atstovus pagal įstatymą apie įtarimą, kad jis vartoja narkotines, psichotropines, kitas psichiką veikiančias medžiagas, yra apsvaigęs nuo šių medžiagų ir kad jam reikėtų atlikti medicininę apžiūrą;
3. Mokyklos vadovas ar jo įgalioti asmenys informuoja vaiką, vaiko atstovus pagal įstatymą apie asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikiančias sveikatos priežiūros paslaugas;
4. Mokyklos vadovas ar jo įgalioti asmenys informuoja vaiką, vaiko atstovus pagal įstatymą apie institucijas, įstaigas, organizacijas, teikiančias psichologinę, socialinę, teisinę ar kitą pagalbą.

MOKYKLOS PEDAGOGINIAI DARBUOTOJAI, ĮTARĘ, KAD JŲ MOKYKLĄ LANKANTIS VAIKAS MOKYKLOS TERITORIJOJE YRA APSINUODIJĘS NARKOTINĖMIS, PSICHOTROPINĖMIS, KITOMIS PSICHIKĄ VEIKIANČIOMIS MEDŽIAGOMIS IR JO SVEIKATAI AR GYVYBEI GRESIA PAVOJUS

1. Suteikia vaikui pirmąją pagalbą;
2. nedelsdami organizuoja vaiko pristatymą į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, o kai reikia skubios medicinos pagalbos, kviečia greitąją medicinos pagalbą;
3. nedelsdami informuoja apie tai mokyklos vadovą ar jo įgaliotus asmenis, taip pat visuomenės sveikatos priežiūros specialistą, vykdančią sveikatos priežiūrą mokykloje;
4. mokyklos vadovas ar jo įgalioti asmenys apie įtarimą, kad vaikas yra apsinuodijęs narkotinėmis, psichotropinėmis, kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis ir jo sveikatai ir gyvybei gresia pavojus, skubiai informuoja apie tai vaiko atstovus pagal įstatymą.

TESTAVIMAS DĖL PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO

(Subata, E., Povilaitienė V., Pincevičiūtė, E., *Narkotikų vartojimas: ankstyvas nustatymas ir pagalba, 2003*)

- Po psichotropinių medžiagų vartojimo pačios medžiagos ir/ar jų apykaitos produktai išlieka žmogaus organizme ir gali būti aptinkami šlapime, kitose išskyrose (pvz., prakaitė), kraujyje, plaukuose, netgi išskvepiamame ore;
- vienas iš pagrindinių psichotropinių medžiagų pašalinimo iš organizmo kelių – su šlapimu, todėl daugumos psichotropinių medžiagų vartojimas nustatinėjamas tiriant šlapimą;
- norint testuoti vaikus **būtinai** tėvų arba globėjų sutikimas;
- paprasčiausias ir tinkamas namų sąlygoms yra vienpakopis imuninis tyrimas, atliekamas testais;
- naudojant testus, gaunami tik preliminarūs orientaciniai rezultatai ir, norint juos patvirtinti, reikalingi tikslesni, labiau specifiniai tyrimo metodai, naudojami atliekant tyrimus laboratorijoje;

KIEK LAIKO PO PAVARTOJIMO ŠLAPIME GALI BŪTI NUSTATYTA PSICHOTROPINĖ MEDŽIAGA?

(Subata, E., Povilaitienė V., Pincevičiūtė, E., *Narkotikų vartojimas: ankstyvas nustatymas ir pagalba, 2003*)

- **Kokainas** (krekas) – 2-4 dienos;
- **Amfetaminas** (metamfetaminas) – 2-4 dienos;
- **MMDA, Ekstazy** – 2-7 dienos;
- **LSD** – 1-4 dienos;
- **Psilocibinai** (grybai) – 2-4 dienos;
- **Marichuana** (kanapės) – 3-30 dienų;
- **Opioidai (heroinas)** – 1-3 dienos;
- **Metadonas** – 3-5 dienos;
- **Kodeinas** – 2-5 dienos;
- **Anaboliniai steroidai** (panaudoti išgeriant) – 14 dienų, susišvirkštus – iki mėnesio;
- **Benzodiazepinai** – 3-7 dienos;
- **Alkoholis** – iki 24 valandų.

Daugiau informacijos apie pagalbą vaikams teikiančias institucijas galite rasti www.vpsc.lt

Parengė:

Valstybinio psichikos sveikatos centro,
Priklausomybės ligų skyriaus
vyr. specialistė Daiva Daunienė,
Parko g. 15, Vilnius,
www.vpsc.lt
Tel. 8 5 267 1811